



INITIATIEFADVIES

Brusselse bijdrage tot het Energie-Klimaatplan 2030

20 december 2018

| | |
|---|---|
| Aanvrager | Initiatiefadvies |
| Aanvraag behandeld door | Commissie Leefmilieu en Commissie Ruimtelijke ordening-Mobiliteit |
| Aanvraag behandeld op | 9, 23 oktober, 7 november, 3 december 2018 |
| Advies uitgebracht door de Plenaire zitting op | 20 december 2018 |

Vooraf

Context

De ontregeling van het klimaat is een grote uitdaging voor onze samenlevingen. Ze roept veel vragen op over onze consumptie- en productiegewoonten en het gevoerde energiebeleid. Dit beleid is immers één van de belangrijke hefboomen voor de transitie naar een koolstofarme samenleving.

Om deze uitdaging aan te gaan, werd in december 2015 het Akkoord van Parijs over het klimaat gesloten. Dit werd meer bepaald op het Europees niveau (in november 2016) vertaald in het « *Clean Energy Package for all Europeans* », waarin voor elke Lidstaat doelstellingen werden vastgesteld. Zo moet België tegen 2030 zijn broeikasgasemissies in de non-ETS-sector met 35% verlagen en zijn aandeel energie uit hernieuwbare bronnen van 21 tot 22% verhogen ten opzichte van zijn eindverbruik. Bovendien zal er binnenkort een gekwantificeerde energie-efficiëntiedoelstelling (te behalen in 2030) worden bevestigd, maar deze zou niet minder dan 30% van de primaire energiebesparing mogen bedragen. Tot slot wenst de Europese Unie dat er een regelmatig proces van energie-klimaatplanning en van « rapportage » zou worden ingesteld, om ervoor te zorgen dat alle Lidstaten vooruitgang zouden boeken.

In deze internationale context worden elk Gewest en de federale overheid opgeroepen om bij te dragen tot de uitwerking van het nationaal plan door hun energievisie te ontwikkelen en maatregelen te bepalen om hun doelstellingen te behalen.

Consultaties

Hoewel het energiebeleid een grote impact heeft, zowel op sociaal als op economisch vlak, geeft de Brusselse bijdrage tot het ontwerp van het energie-klimaatplan 2030 aan dat er « geen consultaties [rond deze bijdrage] zullen worden gepleegd ». De redenen om deze keuze te rechtvaardigen, zijn de volgende :

1. De Brusselse bijdrage beoogt de uitvoering van de visie van het Energiepact. Welnu, deze visie werd uitgewerkt op basis van consultaties (van zowel de stakeholders als het grote publiek) en werd goedgekeurd door de Regering ;
2. De Brusselse bijdrage sluit aan op het perspectief 2050, dat rekening houdt met de sectorale consultaties die al worden georganiseerd ;
3. De Brusselse bijdrage steunt op andere plannen waarvoor er al eigen consultaties werden (of zullen worden) gevoerd ;
4. De Brusselse bijdrage zal in het document « Nationaal Energie-Klimaatplan » worden opgenomen. In het kader van de goedkeuring van de definitieve versie van dit Nationaal plan (eind 2019), zullen de verschillende stakeholders nog hun inputs kunnen geven.

De Raad heeft deze keuze betreurd en heeft daarom het initiatief genomen om een advies inzake de Brusselse bijdrage tot het energie-klimaatplan 2030 op te stellen. Bovendien heeft hij vastgesteld dat de Brusselse Regering zeer ontvankelijk was voor zijn vragen en heeft hij dus kunnen genieten van de medewerking van de vertegenwoordigers van de Minister die verantwoordelijk is voor dit document, alsook van haar Bestuur (beschikbaarheid voor uiteenzetting, vlugge verzending van de gevraagde documenten).

Advies

1.1 Methodologie

Evaluatie van het plan

De Raad staat positief tegenover het feit dat er een evaluatie is voorzien van het plan dat in ontwikkeling is (en van de doelstellingen ervan). Hij vraagt om bij dit proces betrokken te worden.

Bovendien vraagt **de Raad** dat de uitvoering van dit ontwerpplan regelmatig zou worden geëvalueerd dan momenteel is voorzien. In dat opzicht is hij van mening dat het opportuun zou zijn om uitdrukkelijk in een evaluatie om de 3 jaar te voorzien.

Indirecte emissies

De Raad verheugt zich erover dat men bereid is om rekening te houden met de indirecte emissies. Deze ambitie zal echter een verfijning/aanpassing van de berekeningsmethodes vereisen die het toelaten om deze indirecte emissies te bevatten, om zo over gegevens te beschikken die dicht bij de realiteit aanleunen. Bovendien moet er rekening worden gehouden met het feit dat sommige indirecte emissies door het EU-ETS-systeem zijn beschermd (European Emissions Trading System - Europees systeem voor het veilen van emissiequota). Dit geldt meer bepaald voor de elektriciteitsproductie, maar ook voor bepaalde industriële activiteiten.

Inspiratie uit het buitenland

De Raad neemt er akte van dat deze Brusselse bijdrage tot het energie-klimaatplan 2030 naar het voorbeeld van de stad Parijs werd opgesteld. Rekening houden met de goede praktijken die in het buitenland worden toegepast, is een goede methodologie. Hij is echter van mening dat er meer buitenlandse voorbeelden in aanmerking zouden moeten worden genomen (zo benadrukt hij de ambitie van steden zoals Stockholm of Berlijn).

Transversaliteit

Ten aanzien van de thema's die in deze Brusselse bijdrage tot het klimaat- en energieplan 2030 aan bod komen, is **de Raad** van mening dat de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van dit document door de voltallige Regering zou moeten worden gedragen.

1.2 Ambitieuze en aanvaardbare doelstellingen

De Raad benadrukt dat het belangrijk is om ambitieuze en aanvaardbare doelstellingen te bepalen.

Ambitieuze

De Raad vindt het opportuun dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zich vandaag als « actor van de energietransitie » positioneert en een actieplan met doelstellingen ontwikkelt met doelstellingen, die tot de vaststelling van krachtige en ambitieuze maatregelen zullen leiden. Hij is immers van oordeel dat de kosten van het feit dat men vandaag niets doet, in de nabije toekomst aanzienlijk zouden zijn en zouden leiden tot de vaststelling van nog drastischere en duurdere maatregelen om de doelstellingen te behalen die België op het internationaal niveau heeft geratificeerd. Nietsdoen zou eveneens tot gevolg hebben dat de actoren niet genoeg tijd zouden krijgen om hun gedragingen te veranderen.

Bovendien vestigt **de Raad** de aandacht op de volgende elementen :

- Eind oktober 2018 heeft het Europees Parlement opgeroepen tot een verhoging van de klimaatdoelstellingen die de Europese Unie in het kader van het Akkoord van Parijs heeft vastgesteld. Het is van oordeel dat de emissies van broeikasgassen tegen 2030 met 55% zouden moeten worden verminderd (tegenover 40% vandaag) ;
- Sommige van onze Europese partners (met name Nederland en Luxemburg) hebben zich nu al ambitieuzere doelen gesteld dan deze die in de Brusselse bijdrage tot het NEKP zijn ingeschreven ;
- Duitsland is van plan om in 2019 een wet inzake klimaatbescherming in te voeren. Deze moet sectorale emissiedoelstellingen (vastgesteld in overeenstemming met het Akkoord van Parijs) verplicht maken ;
- Spanje werkt momenteel aan een ambitieus wetsontwerp inzake klimaatverandering en energietransitie. Deze tekst wil naar een koolstofneutraliteit in 2050 streven (d.w.z. tegen 2050 uitsluitend elektriciteit uit hernieuwbare bronnen hebben en alle voertuigen die koolstofdioxide uitstoten uit het verkeer halen).

De Raad benadrukt dat elke vertraging op dit gebied tot een verlies aan concurrentievermogen voor ons Gewest zal leiden. Bovendien zal dit verlies aan concurrentievermogen des te groter zijn in een context van stijgende energiekosten.

Aanvaardbaar

Tevens benadrukt **de Raad** dat het belangrijk is om een energietransitieplan te hebben, dat door een groot aantal actoren wordt aanvaard. In dat opzicht stelt hij vast dat de recente mobilisaties van de burgermaatschappij, en meer in het bijzonder de betoging van ongeveer 65.000 mensen in Brussel op 2 december 2018, getuigen van het feit dat heel wat actoren bereid zijn om vanaf vandaag ambitieuze doelstellingen in de strijd tegen de opwarming van de aarde te ondersteunen.

Naast de vaststelling van ambitieuzere doelstellingen dan deze die momenteel worden voorgesteld, is **de Raad** van mening dat de aanvaardbaarheid ook de vaststelling van « bereikbare » en « haalbare » doelstellingen vereist.

De Raad dringt erop aan dat een goede sensibilisering/informatie over de klimaatvraagstukken ook ervan kan doen overtuigen dat ambitieuze doelstellingen « bereikbaar » en « haalbaar » zijn. Hij voegt eraan toe dat de voorbeeldfunctie van de overheden op dit gebied en de uitvoering van ondersteunende en begeleidende maatregelen ook tot de aanvaardbaarheid van dit plan zullen bijdragen. In dat verband verwijst **de Raad** naar zijn beschouwingen, die hij onder de titel « 1.4. Sensibilisering, informatie en begeleiding » formuleert.

1.3 Operationalisering van het plan

De Raad dringt erop aan dat er zo vlug mogelijk zou worden nagedacht over de manier waarop het energie-klimaatplan 2030 kan worden geoperationaliseerd. Hij vindt het immers van essentieel belang om zo vlug mogelijk concrete oplossingen te vinden die het toelaten om de doelstellingen van het plan te behalen. Hiertoe stelt hij voor om te zoeken naar « best practices » die in andere Lidstaten worden toegepast, om samen met de betrokken actoren seminaries in een « bottom up »-logica te organiseren en om gespecialiseerde « task forces » op te richten die ofwel belast zijn met de uitvoering van een specifieke maatregel van het plan, of met de algemene uitvoering van het plan, maar dan op het niveau van een wijk.

De Raad meent dat deze operationalisering voor elke geplande maatregel eveneens :

- de mogelijk emissieverlagingen, de andere (positieve en negatieve) milieueffecten en de sociaaleconomische effecten moet bepalen ;
- de financiële kosten voor het Gewest moet ramen en de mogelijke financieringsbronnen moet bepalen.

Hij benadrukt dat een dergelijke aanpak het zal toelaten om prioriteiten te stellen voor de verschillende maatregelen die moeten worden uitgevoerd en om een duidelijke tijdshorizon te bepalen. Bovendien zal ze de Regering in staat stellen om begrotingen vast te stellen en om de nodige partnerschappen op te zetten, om de transitie zo tot een goed einde te brengen.

1.4 Sensibilisering, informatie en begeleiding

Sensibilisering en informatie

Hoewel klimaatkwesties regelmatig aan de orde worden gesteld, moet worden benadrukt dat heel wat burgers en economische actoren nog niet over de instrumenten beschikken om hun gedrag aan te passen. Zo heeft een recente « energie-enquête » vanwege de UCM de volgende bevindingen aan het licht gebracht bij de ondernemers, die aan de enquête hebben deelgenomen :

- één derde kent zijn energieverbruik niet (tot 43% voor gas) ;
- bijna 10% kent de bedragen van de energiefacturen niet ;
- meer dan 70% is niet op de hoogte van de beschikbare steunmaatregelen, premies en financieringen.

De Raad is dan ook van mening dat het te verwachten effect van een goede sensibilisering en informatie op het vlak van deze energieproblematiek (met name door middel van proactieve acties naar ZKO's/KMO's toe) niet mag worden verwaarloosd en de middelen moeten worden toegewezen die overeenstemmen met de ambities van het plan.

Bovendien is **de Raad** van mening dat het opportuun zou zijn om te sensibiliseren en te informeren over de kosten die het « nietsdoen » in de strijd tegen de klimaatontregeling met zich zou meebrengen. Meer bepaald dient men de inspanningen die vandaag moeten worden geleverd te vergelijken met de inspanningen die moeten worden geleverd indien er in de komende maanden of jaren niets (of weinig) wordt gedaan.

Volgens **de Raad** moeten deze sensibiliserings- en voorlichtingsacties in het kader van het verplicht onderwijs (in dat opzicht zijn de mogelijkheden van het instrument «My2050 »¹ inspirerend) en van de beroepsopleiding plaatsvinden. Het lijkt hem meer bepaald opportuun om de aandacht te vestigen op nieuwe beroepen die verband houden met duurzame ontwikkeling of om « duurzame ontwikkelingsmodules » op te nemen in de opleidingen voor bestaande beroepen die verband houden met de klimaatproblematiek.

Begeleiding

De Raad pleit voor de invoering van ondersteuningsmechanismen die gelijklopen met de uitvoering van het plan. Hij dringt erop aan dat deze steunmechanismen op de volgende logica moeten aansluiten :

¹ <https://www.climat.be/2050/nl-be/creeer-je-eigen-scenario/webtool-my2050/>

- Hun hoofddoelstelling moet zijn om een vermindering/optimalisatie/modernisering van het energieverbruik te ondersteunen ;
- De steun voor de overgang naar nieuwe energiebronnen, met name via de steun voor de vestiging van installaties voor hernieuwbare energie, moet slechts in een tweede fase worden overwogen.

De Raad meent dat deze mechanismen zich niet moeten beperken tot het toekennen van premies, maar ook andere vormen kunnen aannemen. Hij noemt bijvoorbeeld van de formules voor derde-investeerders, publiek-private samenwerkingen en het vrijmaken van spaargelden. Bovendien dient te worden voortgebouwd op de steunmechanismen die in het buitenland worden toegepast.

Sociale begeleiding

Volgens **de Raad** brengt de sociaaleconomische realiteit van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een sociale begeleiding met zich mee (en wel zo ver mogelijk op voorhand), die tot doel heeft de meest kwetsbare groepen te integreren en te betrekken bij het energietransitieproces, dat het energie-klimaatplan 2030 nastreeft. Tevens zal het van essentieel belang zijn dat de werknemers van ondernemingen waarop de energietransitie een negatieve impact heeft, worden begeleid. Gelet op de verschillende vormen die deze begeleiding zou kunnen aannemen (meer bepaald de behoeften aan opleiding om professionele omscholingen mogelijk te maken), dringt **de Raad** erop aan dat men hierover zo vlug mogelijk zou beginnen nadenken.

De Raad benadrukt dat de vaststelling van een goede sociale begeleiding een uitdaging is die moet worden aangegaan, om zo de effectieve uitvoering te waarborgen van de maatregelen die in het plan zijn voorzien.

De Raad dringt erop aan dat het begrip « kwetsbaar publiek » dat moet worden begeleid, niet te beperkend zou zijn en ook personen zou insluiten die op lage loonniveaus werken en die momenteel vaak van steunvoorzieningen zijn uitgesloten.

In dat opzicht is **de Raad** van mening dat de recente wijziging van de criteria voor toegang tot de Brussel'Air-premie om deze alleen voor lage inkomens voor te behouden, die zich gelijklopend met de inwerkingtreding van de lage-emissiezone voordoet, illustratief is voor de negatieve signalen die naar het grote publiek toe moeten worden voorkomen.

Tot slot is **de Raad** van mening dat het belang van deze sociale begeleiding bijzonder groot zal zijn om tot de renovatie van gebouwen in ons Gewest, met zijn vele huurders, aan te zetten.

Economische begeleiding

De Raad is ook van mening dat een begeleiding die toegankelijk is voor alle economische actoren opportuun zou zijn, gezien de maatregelen die in de Brusselse bijdrage tot het energie-klimaatplan 2030 zijn voorzien een impact zullen hebben op de economie in haar geheel.

De Raad stelt echter voor om aandacht te besteden aan de situatie van actoren die meer moeilijkheden kunnen ondervinden om te investeren (ZKO's/KMO's, social-profitsector, startups, ...).

De Raad herinnert eraan dat er veel ondernemingen zijn die huren en die als zodanig weinig of geen controle hebben over de kwaliteit van de infrastructures die zij in gebruik hebben (meer bepaald in termen van energieprestaties), en dringt erop aan dat ook de ondernemingen toegang tot de begeleidende maatregelen of tot de renovatiesteun voor huurders zouden hebben.

Begeleiding van het publiek waarop de energietransitie een negatieve impact heeft

Om de blokkeringen en weerstand te beperken die bij de uitvoering van het energie-klimaatplan 2030 zouden kunnen ontstaan, dringt **de Raad** erop aan dat er middelen zouden worden besteed aan de invoering van begeleidende maatregelen die specifiek zijn gericht op groepen waarop de energietransitie een negatieve impact heeft (bijvoorbeeld : pompbedienden in een maatschappij zonder diesel/benzine, stookolieleveranciers...). Hij vindt dat er hierover dringend moet worden nagedacht.

1.5 Financiering en begrotingsmiddelen

De Raad benadrukt dat de financiering en budgetten die voor de uitvoering van dit prioritair plan worden toegewezen, in overeenstemming zullen moeten zijn met de hoge ambities en het zullen moeten toelaten om de gestelde doelen te behalen.

In dat opzicht vraagt **de Raad** zich af wat de mogelijke financieringsbronnen voor de beoogde maatregelen zijn. Daarnaast dringt hij erop aan dat de bedragen die door een belasting met een milieudoelstelling zullen vrijkomen (bijvoorbeeld de eventuele toekomstige koolstofbelasting), zouden worden toegewezen aan investeringen die op de energietransitie gericht zijn.

Tot slot benadrukt **de Raad** het belang om het Bestuur de nodige en toereikende begrotingsmiddelen ter beschikking te stellen. Dit om het Bestuur in staat te stellen om een regelgeving uit te werken en uit te voeren die aan de realiteit op het terrein is aangepast, en om een kwaliteitsvolle begeleiding te bieden (instrumenten en diensten).

1.6 Samenwerkingen

De Raad dringt aan op de noodzakelijke goede samenwerking met de andere twee Gewesten en met de federale overheid, om te zorgen voor een gunstige context voor de energietransitie die het energie-klimaatplan 2030 nastreeft.

1.7 Maatregelen « gebouwen »

De Raad neemt er akte van dat de meeste maatregelen « gebouwen » in bijlage 1 « Strategie voor de vermindering van de milieu-impact van de bestaande Brusselse gebouwen » staan beschreven. Deze strategie is een centraal element van de Brusselse bijdrage tot het energie-klimaatplan 2030. Ze werd echter uitgewerkt met een verschillende benadering in termen van consultaties van de betrokken actoren.

Bijgevolg heeft **de Raad** besloten om een initiatiefadvies uit te brengen dat specifiek aan de « Strategie voor de vermindering van de milieu-impact van de bestaande Brusselse gebouwen » is gewijd. Hij verwijst daarom naar zijn beschouwingen die hij in dit advies heeft geformuleerd (dat hij trouwens bij het onderhavige document voegt).

1.8 Maatregelen « vervoer »

Diesel- en benzinevoertuigen

Hoewel hij bedenkingen heeft bij het feit dat een technologie specifiek op iets wordt toegespitst (zie hierna), verheugt **de Raad** zich erover dat de inwerkingtreding van het verbod op dieselveertuigen duidelijk gepland is. Hij vindt het immers onontbeerlijk om (meer bepaald voor de economische actoren) alle voorwaarden te creëren die een voorspelbaarheid op dit gebied toelaten. In dat opzicht betreurt **de Raad** het ten eerste dat het ontwerpplan niet dezelfde duidelijkheid biedt voor wat de vaststelling van een tijdschema voor het verbod op benzinevoertuigen betreft.

Daarnaast herhaalt **de Raad** zijn steun aan het beginsel dat de vervuiler betaalt. Hij is van mening dat dit beginsel moet worden vertaald in de vaststelling van een belastingstelsel, dat rekening houdt met de werkelijke emissies van voertuigen.

De Raad benadrukt dat de uitsluiting van een specifieke technologie (in dit geval diesel) contraproductief zou kunnen zijn, indien de wetenschappelijke en technische ontwikkelingen ertoe leiden dat een proces dat nu wordt uitgesloten, in de toekomst efficiënter zou zijn. Hij vindt dat het relevanter zou zijn om vandaag doelstellingen te bepalen in termen van resultaten inzake emissieverlaging en om meer flexibiliteit te bieden ten aanzien van de middelen die moeten worden gebruikt om deze doelstellingen te behalen.

Hoewel hij het nodig acht om een (sociale en economische) begeleiding in het kader van de overgang van het wagenpark te voorzien, dringt **de Raad** tot slot erop aan dat de toekenning van eventuele afwijkingen geen verkeer van sterk vervuilende voertuigen zou toestaan.

Elektrische voertuigen

De Raad benadrukt de technologische uitdaging om een netwerk van oplaadpunten voor elektrische voertuigen te installeren. Hiertoe zal men de volgende obstakels moeten overwinnen :

- De duur voor het verkrijgen van de vergunningen die de werken toelaten om de laadpalen te installeren (alsook de duur voor de uitvoering van deze werken) ;
- De beperkte beschikbare ruimte op de wegen om de laadpalen te installeren ;
- Het huidige elektriciteitsnet is hoofdzakelijk voorzien voor een stroomsterkte van 230 volt (88% van het net). Voor de installatie van snelle (of semi-snelle) laadpalen is er echter een stroomsterkte van 400 volt nodig ;
- Het zal noodzakelijk zijn om de capaciteit en de bevoorrading van het elektriciteitsnet te waarborgen in een context waarin alle voertuigen elektrisch zouden zijn. Dit is vandaag echter nog niet het geval.

Daarnaast dringt **de Raad** erop aan dat er een globale balans van de emissies van elektrische voertuigen zou worden opgemaakt, alvorens tot een overgang naar dit soort voertuigen aan te sporen. Daarbij moet ook rekening worden gehouden met de impact van de volgende elementen :

- Emissies die nodig zijn om componenten uit elektrische batterijen te halen ;
- Beheer aan het einde van de levensduur van batterijen van dergelijke voertuigen ;
- Keuzes in termen van energiebronnen die de elektriciteit opwekken die nodig is voor dergelijke voertuigen.

Tot slot is **de Raad** van mening dat de paradigmaverschuiving naar de elektrische auto alleen zal kunnen worden gerealiseerd indien de mobiliteitsbehoeften en de omvang van het wagenpark worden beperkt (onderling gebruik van voertuigen, ontwikkeling van het openbaar vervoersaanbod, ruimtelijke ordening en wegenbouw, ...). Hij is van mening dat dit moet gebeuren vooraleer de overgang van het wagenpark naar een elektrische motorisering wordt aangemoedigd.

Luchtvaart

De luchtvaartsector heeft een grote impact in termen van emissies en valt sinds 2012 onder de regeling voor de handel in emissierechten. Deze sector is momenteel echter vrijgesteld van deelname aan deze regeling. Deze vrijstelling zou theoretisch in 2021 moeten worden opgeheven, wanneer een wereldwijd marktmechanisme in werking zal treden dat de Internationale Burgerluchtvaartorganisatie heeft ingevoerd.

De Raad stelt vast dat in dit ontwerpplan geen enkele energie-/klimaatmaatregel specifiek op de luchtvaartsector is gericht.

Gezien de impact ervan, spreekt **de Raad** zijn steun uit voor het opheffen van de vrijstelling die de luchtvaartsector werd toegekend, om deze sector vanaf 2021 tot de inspanningen te laten bijdragen. Bovendien verzoekt hij de Regering om over verdere specifieke maatregelen ter zake na te denken.

2. Bijzondere beschouwingen

2.1 Nieuwe arbeidsvormen

Telewerken

De Raad stelt vast dat telewerken zowel in het gedeelte « overige gebouwen » (om de oppervlakte per arbeidsplaats in de tertiaire sector te verminderen (blz. 28)) als in het gedeelte « mobiliteit en vervoer » (om het aantal verplaatsingen te verminderen) wordt vermeld.

Hoewel telewerken zeker een manier is om de congestie op de wegen te verminderen en als zodanig een positieve invloed op de verkeersemissies kan hebben, is **de Raad** van mening dat de impact van telewerken in termen van energieverbruik voor de verwarming van gebouwen beperkt zal zijn. Elke « telewerker » zal immers zijn eigen werkplaats moeten verwarmen (wat hen extra kosten zou kunnen opleveren), wat eerder zal leiden tot een versnippering van de emissies in verband met de verwarming van de werkplaatsen dan wel tot een globale vermindering van de emissies. In dat opzicht dringt **de Raad** erop aan dat de verantwoordelijkheid voor de inrichting van de werkplaatsen (energieprestatie en -isolatie) bij de werkgevers en niet bij de « telewerkers » zou liggen.

2.2 Gasnet

De Raad stelt vast dat de Regering zich ertoe verbindt om « *samen met de actoren van de sector, de federale overheid en de grensgewesten tegen 2030 een actieplan uit te werken voor de gefaseerde ontmanteling, tegen 2050, van het aardgasdistributienet* » (blz. 10).

De aanpassing van het Brusselse energienetwerk is één van de belangrijkste uitdagingen voor het welslagen van de maatregelen die in dit ontwerpplan zijn voorzien. In deze context vraagt **de Raad** zich af of deze verbintenis strookt met bepaalde gewestelijke ambities in het kader van de beraadslagingen over de installatie van een biomethanisatiecentrale in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en meer in het bijzonder van het « power to gas »-proces, dat het gebruik van het huidige aardgasnet voor het vervoer van synthese-/waterstofgas vereist.

2.3 Industrialisatie van processen

De Raad stelt voor om na te denken over de mogelijkheden om bepaalde processen te industrialiseren om de maatregelen van het ontwerpplan te concretiseren. Dit gelet op de economische voordelen (kostenvermindering) van dergelijke oplossingen. Zo geeft hij aan dat er in Nederland een industrieel proces voor buitengevelisolatie bestaat (<http://energiesprong.eu/>).

2.4 Juridische belemmeringen

De Raad is van mening dat bepaalde juridische belemmeringen het energietransitieproces in de weg staan. In dat opzicht wijst hij bijvoorbeeld op de moeilijkheden die particulieren ondervinden die hun eigen energie produceren en die het energienet willen gebruiken om deze energie te delen.

De Raad stelt voor om een platform op te zetten om deze belemmeringen te identificeren en weg te nemen, naar het voorbeeld van wat er in het kader van de overgang naar een meer circulaire economie werd ingevoerd.

2.5 Voeding

De Raad vindt het gedeelte dat aan de maatregelen met betrekking tot voeding is gewijd, onduidelijk.

**BIJLAGE – initiatiefadvies betreffende de strategie tot beperking
van de milieu-impact van de bestaande bebouwing**

INITIATIEFADVIES

**Strategie tot beperking van de milieu-
impact van de bestaande bebouwing**

20 december 2018

| | |
|---|--|
| Aanvrager | Initiatiefadvies |
| Aanvraag behandeld door | Commissie Leefmilieu en Commissie Ruimtelijke Ordening en Mobiliteit |
| Aanvraag behandeld op | 3 en 7 december 2018 |
| Advies uitgebracht door de plenaire zitting op | 20 december 2018 |

Vooraf

In zijn initiatiefadvies over de Brusselse bijdrage tot het Energie- en Klimaatplan 2030 nam **de Raad** akte van het feit dat de meeste maatregelen betreffende gebouwen werden beschreven in de « strategie tot beperking van de milieu-impact van de bestaande bebouwing » (hierna « renovatiestrategie »).

Ook al vormt de renovatiestrategie een kernelement van de Brusselse bijdrage tot het Energie- en Klimaatplan 2030, toch heeft **de Raad** beslist om een specifiek initiatiefadvies aan deze strategie te wijden. Deze laatste wordt immers uitgewerkt op basis van een verschillende benadering wat betreft de raadpleging van de betrokken actoren ten opzichte van de methodologie die werd gevolgd bij de opstelling van de Brusselse bijdrage tot het Energie- en Klimaatplan 2030.

Advies

3. Algemene beschouwingen

3.1 Doelstellingen

De Raad verwelkomt de wil om een renovatiestrategie uit te werken teneinde de impact van de Brusselse bebouwing op het leefmilieu te beperken. Hij is globaal van mening dat de richtlijnen van de renovatiestrategie goed zijn en vindt de inhoud van dit document interessant.

De Raad betreurt evenwel dat er niet is stilgestaan bij de mogelijkheden tot oprichting van warmtenetwerken noch bij de gevolgen van een installatie van slimme tellers in de ondernemingen. Hij is namelijk de mening toegedaan dat dit soort van oplossingen reële mogelijkheden inzake energiedoeltreffendheid bieden.

De Raad stelt zich tevens vragen over de manier waarop deze strategie vanuit politiek oogpunt zal worden omgezet, evenals wat betreft de wijze waarop de coherentie met andere gewestelijke beleidslijnen (met name inzake klimaat / energie (NEKP), mobiliteit (GOOD MOVE) of erfgoedbeheer) zal worden verzekerd.

De Raad vraagt tenslotte in het bijzonder en met grote aandrang dat er voldoende (menselijke en financiële) middelen, die met de geformuleerde ambities overeenstemmen, zouden worden voorzien om de verschillende maatregelen uit te voeren die worden overwogen in de fiches van de renovatiestrategie.

Aangezien de doelstellingen aanzienlijk zijn (NVDR : beperking broeikasgassen met 35% tegen 2030 en met 80 tot 90% tegen 2050) mag het vraagstuk van de middelen niet worden verwaarloosd. Deze kwestie zal trouwens een rechtstreekse impact hebben op de goede verwezenlijking van het plan. Er zullen immers massale investeringen moeten worden verricht indien men wil dat de geformuleerde ambities worden bereikt. Zo zal men met name het Bestuur van middelen moeten voorzien die het in de mogelijkheid zullen stellen om de uitvoering van de verschillende maatregelen in dit plan te controleren en op te volgen. Welnu, **de Raad** is de mening toegedaan dat de aangekondigde budgetten (actie per actie) ontoereikend zijn in verhouding tot de doelstellingen die in korte tijd moeten worden gehaald.

Teneinde de overheid in de mogelijkheid te stellen om de investeringen, die nodig zijn voor de renovatie van de bebouwing te garanderen, en erop wijzend dat niet alle initiatieven van de privésector kunnen uitgaan, vindt **de Raad** het nodig dat de begrotingsregels van de Europese Unie worden versoepeld, om de investeringen uit het Europees begrotingskader te halen dat de Lidstaten verplicht om hun openbaar tekort tot maximum 3% van het BBP te beperken.

3.2 Verplichtingen

De Raad herinnert eraan dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sedert verschillende jaren een actief beleid voert om tot de renovatie van gebouwen aan te zetten. Hij vindt de bepaling van verplichtingen inzake de renovatie van de bebouwing legitiem en wijst in dit verband op de volgende elementen :

- De noodzakelijke publiciteit;
- Het belang van controles en sancties;
- De verplichte preventie en het in aanmerking nemen van de sociaaleconomische impact;
- De bijzondere gevallen van de mede-eigendommen en de verhuurbedrijven;
- De verduidelijking van de eisen en verplichtingen inzake energieprestatie voor de ondernemingen;
- De naleving van de wetgeving en een maximale return voor de lokale economie.

De noodzakelijke publiciteit

De Raad vraagt met aandrang dat men zo snel mogelijk werk zou maken van de publiciteit betreffende de toekomstige verplichtingen inzake energieprestatie en – desgevallend – wat betreft de renovatie van gebouwen.

Hij is de mening toegedaan dat zo'n publiciteit essentieel is omwille van de waarschijnlijke impact van de renovatiestrategie op de vastgoedmarkt. Men moet er namelijk op toezien dat toekomstige kandidaat-kopers zich enerzijds bewust zijn van de verplichtingen die hen te beurt zullen vallen en anderzijds van de eventuele kosten die zij zullen moeten voorzien om over een gebouw (bestemd om te worden bewoond of voor professionele activiteiten) te beschikken dat aan de toekomstige gewestelijke normen voldoet.

Het belang van controles en sancties

Controles

De Raad meent dat een strikte controle van de naleving van de verplichtingen inzake renovatie (evenals de controle van de kwaliteit van deze renovaties) en van de uiteindelijke energieprestatie essentieel is voor het welslagen van de renovatiestrategie. Hij dringt er daarom op aan dat er aan het verantwoordelijk bestuur de nodige middelen zouden worden verstrekt opdat het deze opdracht naar behoren zou kunnen uitvoeren.

De Raad vraagt bovendien dat er nu reeds in het budget van de renovatiestrategie de nodige bijkomende middelen zouden worden vastgelegd voor de organisatie van een efficiënte en doeltreffende controle.

Sancties

De Raad stelt zich vragen bij het stelsel van de sancties waarmee de publieke en private actoren, die hun verplichtingen inzake renovatie of energieprestatie van hun gebouwen niet nakomen, zullen worden geconfronteerd.

De Raad vindt dat dit stelsel van sancties ook daadwerkelijk ontradend moet zijn bij aangetoonde tekortkomingen. Zo kunnen de sancties tot de uitvoering van de renovatiewerken aanzetten. Men zal er bovendien desgevallend over moeten waken dat eventuele geldsancties niet onder de vorm van huurprijsstijgingen kunnen worden teruggewonnen.

De verplichte preventie en het in aanmerking van de sociaaleconomische impact

De Raad wijst op de mogelijke sociale impact van de renovatiestrategie en vestigt met name de aandacht op de volgende gevaren :

- Een onrechtmatige stijging van de huur;
- De uitvoering van werken die leiden tot de verbreking van een huurcontract;
- De financiële onmogelijkheid om tot een aanpassing van de normen over te gaan, wat leidt tot een buitensporige schuldenlast, en zelfs tot de verplichting voor een particulier om zijn goed te verkopen, en het gevaar voor een onderneming om in financiële moeilijkheden te komen, en zelfs om failliet te gaan.

De Raad vraagt met aandrang dat er sterke maatregelen worden genomen om de sociale impact te vermijden of om deze op zijn minst tot een minimum te herleiden.

De Raad herinnert tenslotte aan zijn voorstellen wat betreft de behandeling van huurgeschillen in zijn initiatiefadvies van 15 maart 2018 inzake de Paritaire huurcommissie ([A-2018-024-ESR](#)). Om deze mogelijke sociaaleconomische impact te beperken, formuleert **de Raad** bovendien de volgende voorstellen :

- Bevordering van de oprichting van « Energy Service Company (ESCO) », ook met een publiek karakter, en ondersteuning van de mechanismen van derde-investeerder. Dit is nodig om financiële oplossingen te bieden aan alle actoren, burgers, zelfstandigen en ondernemingen (handels- en social-profitondernemingen van kleine tot gemiddelde omvang) die in de onmogelijkheid verkeren om nieuwe leningen aan te gaan en waarvan de renovatieprojecten geen investeringen van private ESCO's of van de huidige private derden-investeerders aantrekken. Het voorbeeld van het « Vlaamse energiebedrijf »² van het Vlaamse gewest is in dit verband interessant;
- Uitbreiding van de energiepremies en niet-gerechtigde verschillende behandelingen door het Bestuur vermijden. Zo voorziet het huidig instrument van de energiepremies dat enkel een gedeelte van de social-profitsector (de onderwijsmiddelen en de kinderopvang, de opvangtehuizen voor bejaarden, personen met een handicap of die kansarm zijn, de sportsector) premies van categorie C kunnen genieten. Welnu, deze laatste zijn voordeliger dan de premies van categorie A die op de rest van de social-profitsector van toepassing zijn;
- Een systeem van gewestelijke leningen aan preferentiële tarieven (en zelf aan een nultarief) voor werken inzake energierenovatie voorzien. Dat zou bijvoorbeeld kunnen gebeuren in het kader van het mechanisme van het Woningfonds;

² <http://www.veb.be/>

- Lancering van een dialoog met de bankwereld teneinde :
 - o de opname van de winst door planning en de uitvoering van renovatiewerken (valorisatie van het goed, financiële besparingen op de energiefactuur...) in de berekeningen wat betreft de toekenning van vastgoedleningen;
 - o de uitvoerbaarheid onderzoeken van een veralgemening tot het hele banksysteem van de mogelijkheid om de interestvoeten voor vastgoedkredieten aan te passen in functie van de energieprestatie van onroerende goederen.

De bijzondere gevallen van de mede-eigendommen en de verhuurbedrijven

Ook al komen de moeilijkheden wat betreft het beslissingsproces van mede-eigendommen wel degelijk aan bod in de renovatiestrategie, en ondanks het feit dat de federale overheid deze voorzieningen onlangs heeft versoepeld, toch wil ook **de Raad** wijzen op het belang van een oplossing voor de moeilijkheden van de beslissingen die in het kader van mede-eigendommen moeten worden genomen, teneinde de wil tot renovatie van de Brusselse bebouwing kracht bij te zetten. Hij verwelkomt bijgevolg op zeer positieve wijze het feit dat men de oprichting van een “facilitator Mede-eigendommen” heeft voorzien. Hij wijst enerzijds op het belang van toereikende middelen om deze toe te laten om zijn opdrachten te vervullen en anderzijds op de nodige publiciteitsmaatregelen om aan deze facilitator bekendheid te geven.

Aangezien **de Raad** van mening is dat het hier om een niet te onderschatten hefboom gaat, vraagt hij eveneens om maatregelen te voorzien die ondernemingen, zelfs ondernemingen die huren, stimuleren en steunen die de energieprestatie willen verbeteren van de gebouwen die zij gebruiken.

De verduidelijking van de eisen en verplichtingen inzake energieprestatie voor de ondernemingen

De verbetering van de energieprestatie van het geheel van de residentiële gebouwen ingevolge deze strategie op basis van verplichte etappes, die voor elk gebouw is bepaald, is te verwelkomen. **De Raad** stelt evenwel vast dat men nog geen gelijkaardig mechanisme heeft voorzien voor de ondernemingen. De strategie voorziet drie mogelijke alternatieven die moeten worden onderzocht in functie van het profiel van de gebouwen : uitbreiding van het toepassingsveld van de voorziening « PLAGE », van de verplichtingen die voortvloeien uit de « verplichte energieaudits » of verplichte voorziening gelijkaardig aan deze voorzien voor de residentiële gebouwen.

De Raad stelt zich vragen wat betreft de soorten van gebouwen waarop deze renovatiestrategie een impact zal uitoefenen. Hij wijst erop dat de verplichtingen, die zullen worden bepaald, moeten verschillen in functie van de typologie van deze tertiaire gebouwen.

De Raad stelt vast dat het denkproces hierover minder gevorderd lijkt te zijn voor de tertiaire gebouwen als voor de residentiële gebouwen. Hij steunt de invoering van verplichtingen inzake energieprestatie voor de tertiaire gebouwen, om te voldoen aan de doelstellingen van het interfederaal energiepact. Hij vraagt dat voorrang wordt gegeven aan de verduidelijking van de manier waarop deze zullen worden toegepast op deze gebouwen. Dat moet de economische actoren toelaten om zo goed mogelijk vooruit te lopen op de verplichtingen ter zake en desgevallend de tijd geven om de instrumenten te ontplooiën voor dit segment van het gebouwenpark, naar het voorbeeld van wat er voor het residentiële segment is voorzien.

De naleving van de wetgeving naleven en een maximale return voor de lokale economie

Het is essentieel dat de Brusselse publieke acties aan zoveel mogelijk lokale ondernemingen en werknemers ten goede komen. **De Raad** vraagt in dit verband dat bijzondere aandacht zou worden besteed aan de bedrijven die de strategie zullen uitvoeren. Deze ondernemingen moeten aan essentiële elementen voldoen, zoals de toegang tot het beroep, de sociale verplichtingen – of nog – de fiscale schulden.

De Raad is in dit verband bovendien de mening toegedaan dat ook een sectorale benadering fundamenteel is teneinde de ondernemingen ertoe aan te zetten om in de ontwikkeling van hun personeel en activiteiten te investeren.

3.3 Budget

De Raad stelt met tevredenheid vast dat tal van maatregelen, die in een eerste fase (voornamelijk de uitvoering van studies) moeten worden uitgevoerd, gebudgetteerd zijn. Hij wijst er evenwel op dat de budgetten, die in de renovatiestrategie worden vermeld, absoluut niet het totaalbedrag halen dat nodig zal zijn om aan de grote ambities van deze strategie te voldoen.

De Raad stelt zich bovendien vragen bij de redenen die de afwezigheid van een globale budgettaire visie rechtvaardigen. Hij wijst erop dat zo'n visie de verdienste zou hebben om de uitdaging van deze renovatiestrategie samen te vatten en te verduidelijken. Hij vindt het bovendien nodig om over een zicht op het globale budget van de renovatiestrategie te beschikken in het vooruitzicht van onderhandelingen met de Europese Unie om deze bedragen uit het Europese begrotingskader te verwijderen dat aan de Lidstaten de verplichting oplegt om hun openbaar tekort tot maximum 3% van hun BBP te beperken.

De Raad onderstreept het belang om beroep te doen op de fiscale hefboom, waarover de gewesten sedert de laatste Staatshervorming beschikken, om de nodige budgettaire middelen vrij te maken en om de renovatie van de Brusselse bebouwing te bevorderen. In dit kader zou met name een herziening van elementen, zoals de registratierechten kunnen worden onderzocht teneinde de Brusselse huishoudens en ondernemingen toe te laten om tot een ingrijpende energetische renovatie over te gaan, met een activering van de lokale economie door de beperking van de steun voor de ondernemingen die de wetgeving naleven.

De Raad stelt bovendien voor dat de publieke steunmaatregelen (energiepremies, renovatiepremies, Brusselse groene lening...) enkel zouden worden toegekend indien de bouwheer werken laat uitvoeren door aannemers die zowel aan de toegang tot het beroep als aan de verschillende wetgevingen voldoen (met name de fiscale wetgeving) en hun sociale verplichtingen nakomen.

De Raad wijst tot slot op de belangrijke voorbeeldrol van de publieke investeringen in het kader van de energietransitie en vestigt met name de aandacht op het feit dat zulke investeringen zouden moeten worden verricht om de energieprestatie van het gewestelijk park van sociale woningen te verbeteren.

4. Bijzondere beschouwingen

4.1 Hernieuwbaar

Ook al deelt **de Raad** de wil om bij de renovatie van gebouwen een energiebevoorrading door hernieuwbare energiebronnen uit te bouwen, toch vindt hij het essentieel dat in de eerste plaats de mogelijkheden tot een beperking / optimalisering / modernisering van het energieverbruik van de gebouwen worden overwogen. De installatie van hernieuwbare energiebronnen dient slechts in een tweede fase te worden overwogen. Zo kan men de toekomstige installaties met name van het juiste vermogen voorzien. **De Raad** vraagt bovendien om oplossingen van gedeeld zelfverbruik uit te werken.

De Raad vraagt bovendien met aandrang dat de keuzes inzake ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen de volgende elementen zouden omvatten :

- Het in aanmerking nemen van de « grijze energie » die noodzakelijk is voor de verwezenlijking van de installaties van hernieuwbare energie en van de sociale voorwaarden waarin sommige installaties van hernieuwbare energie worden geproduceerd (met name bij de winning van de ertsen die nodig zijn voor de verwezenlijking van deze installaties);
- De analyse van de volledige « levenscyclus » van de installaties van hernieuwbare energie, en meer in het bijzonder de analyse van het toekomstig beheer van de installaties van hernieuwbare energie die hun « levenseinde » bereiken.

4.2 Geluidsaspecten

De Raad waardeert het feit dat de geluidsaspecten in dit plan in aanmerking worden genomen en verwelkomt meer in het bijzonder de wil van het Gewest om deze aspecten op termijn in het EPB-certificaat en in het renovatieplan op te nemen.

De Raad is evenwel de mening toegedaan dat het goed zou zijn geweest om deze strategie en het Geluidsplan (dit laatste voorziet een reeks maatregelen om het geluidsccomfort van de gebouwen, en met name van de woningen te verbeteren) op elkaar te laten aansluiten. Gelet op het belang hiervan had voor dit aspect een specifieke maatregel kunnen uitwerken. De uitvoering van energierenovatiewerken vormt immers een gelegenheid om ook de geluidshinder van een stedelijke omgeving te beperken.

4.3 Innovatie

De Raad stelt vast dat deze strategie met name innoverende praktijken wil bevorderen. Hij onthaalt dit voornemen positief maar wijst op het feit dat men zal moeten waken over de doeltreffendheid van deze nieuwe praktijken. Hij vindt namelijk dat het betreuenswaardig zou zijn dat men bestaande technologische middelen, waarvan we de doeltreffendheid kennen, evenals de capaciteit om de doelstellingen te halen, zouden opgeven ten gunste technologieën die wel innoverend zijn maar waarvan de impact onzeker is.

De Raad suggereert bovendien om ook het academisch onderzoek en het onderzoek gevoerd door de private economische actoren en door de sectorale onderzoekscentra (WTCB, CERAA...) in aanmerking te nemen, en dit zowel inzake nieuwe constructies als wat betreft renovaties. **De Raad** wijst evenwel op de uitdaging van de toepassing van bepaalde innoverende technieken inzake nieuwe constructies / zware renovaties op eenvoudige renovatiewerken. Hij vraagt dat ook met dit aspect rekening zou worden gehouden en dat het zou worden gefinancierd in het kader van de maatregelen ter ondersteuning van de innovatie.

4.4 Onderwijs en kinderopvang

Bewust van het ingewikkeld karakter van de bepaling van acties in de onderwijssector omwille van de institutionele organisatie en het bestaan van verschillende onderwijsnetten, vraagt **de Raad** niettemin met aandrang dat er maatregelen zouden worden uitgewerkt voor de renovatie van de onderwijsstructuren en deze inzake kinderopvang.

Hij stelt voor om zich hiertoe te baseren op de bestaande expertises en om alle actoren te bepalen, evenals alle acties die op dit vlak reeds worden gevoerd. **De Raad** vestigt in dit opzicht de aandacht op de expertise en het energiekadaster van de schoolgebouwen van het vrije onderwijs, opgesteld door de vzw CRAIE, evenals door de vzw FIX voor het Nederlandstalige netwerk.

Het vraagstuk van de budgettaire middelen, dat reeds werd aangehaald (cf. supra) zal bijzonder belangrijk zijn wat betreft de begeleiding en de renovatie van schoolgebouwen. **De Raad** meent daarom dat men voor de renovatie en ondersteuning van deze structuren een specifiek fonds zou moeten voorzien.

4.5 Erfgoed

De Raad verwelkomt de dialoog en de samenwerking met “Brussel Stedenbouw en Erfgoed”, evenals het voornemen om de situatie van actoren te vereenvoudigen die renovatiewerken zullen moeten uitvoeren die een stedenbouwkundige vergunning vereisen. Hij stelt voor om deze samenwerking uit te breiden tot andere actoren die actief zijn in de Brusselse erfgoedsector (“perspective.brussels” bijvoorbeeld).

4.6 Energiepremies

De energiepremies worden verleend aan de actoren die van bepaalde technologieën gebruik maken om precieze energiedoelstellingen te halen. Welnu, of een actor gebruik maakt van technologieën om de vereiste minimumambitie te verwezenlijken om de premie te ontvangen of zeer ambitieuze energiedoelstellingen nastreeft, het bedrag van een energiepremie blijft ongewijzigd.

Naar het voorbeeld van wat er is voorzien voor het gebruik van natuurlijke materialen stelt **de Raad** bijgevolg voor om de mogelijkheid te overwegen van een mechanisme van “bonussen” voor de actoren, die de capaciteit bezitten om het belang aan te tonen om meer ambitieuze energiedoelstellingen na te streven. Hij wenst er evenwel op te wijzen dat men bij de bepaling van deze eventuele « bonussen » rekening moet houden met het noodzakelijk evenwicht dat moet worden verzekerd tussen de energiewinsten, enerzijds, en de investeringskost, anderzijds. Hij vindt het namelijk ongepast om de publieke financiering van omvangrijke werken via het systeem van de energiepremies te voorzien indien deze werken slechts toelaten om beperkte energiewinsten te realiseren.

4.7 Gemeentebesturen

De Raad vraagt om te waken over de sensibilisering van de gemeenten voor de gevallen waarin economische actoren gemeentelijke gebouwen van kleine omvang gebruiken. Hij stelt in dit verband voor om de rol van de energieconsulenten uit te breiden opdat zij beter rekening zouden kunnen houden met de problemen waarmee deze economische actoren worden geconfronteerd.

4.8 De begeleiding van de professionelen van de ondernemingen, KMO en handelszaken

De Raad stelt enerzijds vast dat de « facilitator Duurzame Gebouwen » de taken van de « facilitator Mede-eigendommen » en deze van de consultants van het Energiepack (KMO/ZKO, social-profitsector) op zich zal nemen. Anderzijds stelt hij op bladzijde 88 vast dat de volgende projectenoproep renovatieconsultanten zal oprichten, in plaats van energieconsultanten.

Welnu, de lijst van de diensten verleend door de « facilitator Duurzame Gebouwen » stemt niet overeen met het geheel van de diensten die in het kader van het Pack Energie worden aangeboden.

In deze context vindt **de Raad** het onontbeerlijk dat het geheel van de diensten, die vandaag door het Energiepack worden aangeboden, verder kan worden verstrekt, naast deze die reeds inzake renovatie worden verleend. Het handelt zich concreet om de volgende coachingdiensten :

- Begeleiding van ecoteams in ondernemingen voor een rationeel energieverbruik op basis van de 3 pijlers voor een doeltreffend energiebeheer : de opvolging van het verbruik, de energieprestatie van de gebouwen en de sensibilisering van de gebruikers;
- Animatie om personeelsleden te sensibiliseren voor energie;
- Opleiding van de gebouwverantwoordelijken, de technische verantwoordelijken, de directies en arbeiders die vandaag niet worden aangesproken door de opleiding inzake duurzame gebouwen van Leefmilieu Brussel.

De Raad is namelijk de mening toegedaan dat deze coaching van aard is om de renovatiepercentages te verhogen, de kwaliteit van de renovaties te verbeteren en bij te dragen tot een rationeel energieverbruik in de gebouwen.

Gelet op de budgettaire middelen die momenteel in de renovatiestrategie zijn voorzien, drukt **de Raad** zijn twijfels uit wat betreft de bekwaamheid om de begeleiding van de handels- en social-profitondernemingen, de KMO en de handelszaken op doeltreffende wijze te organiseren. Hij vraagt met aandrang en op zijn minst dat het budget, dat aan deze begeleiding zal worden besteed, niet lager zou liggen dan het jaarlijks budget van het huidige Energiepack. Hij heeft bovendien zijn twijfels wat betreft de capaciteit om de renovatiedoeltellingen voor deze sector te halen indien het budget, dat aan deze begeleiding wordt besteed, niet wordt verhoogd ten opzichte van de huidige voorziening.

*
* *
*